

Allen

HET IS ons uit de Heilige Schrift goed duidelijk geworden, dat de Heere onze God één is en niet twee of meer, zooals Heyns wil, dat we zullen gelooven. Hij is een ééinig Heere, één in wezen en natuur, in willen en besluiten. Hij is ook alleen God en niemand meer. Hij doet al, wat Hem behaagt en niemand is er, die Hem raad geven kan of invloed kan uitoefenen op Zijne besluiten, zooals Heyns beweert dat wel geschiedt. En Hij is de onveranderlijke, bij Wien geen schaduw van omkeering is.

De eenheid van Gods willen ligt in God Zelf. Want God wil eeuwiglijk Zichzelve. Hij heeft alle dingen gemaakt om Zijns Zelfs wil, ook den goddelooze tot den dag des kwaads. Hij wil Zichzelve, omdat Hij het hoogste en het eenigste Goed is. Daarom wil Hij Zichzelve ook in het schepsel. En dat niet alleen in den wil des besluits, maar ook in den wil des bevels. Er is hier geen conflict, noch ook dualisme. Er zijn hier geen twee willen. Maar er is hier de antithetische openbaring van denzelfden wil Gods, die eeuwiglijk Zichzelve wil. In den wil des besluits wil God Zichzelve, beide in uitverkorenen en verworpenen. En in den wil des bevels wil God Zichzelve eveneens, en dat beide in rechtvaardigen en goddeloozen. En dien éénen wil

is de Onveranderlijke en Onafhankelijke. Er is metterdaad niemand, die Zijn wil wederstaat, noch den wil des besluits, noch ook den wil des bevels. Want, wat den eersten betreft, God voert Zijn raad uit en Zijn raad zal bestaan tot in eeuwigheid, de gedachten Zijns harten zijn van geslacht tot geslacht, en Hij doet al Zijn welbehagen. En wat den wil des bevels aangaat, God handhaaft ook dien eeuwiglijk. Want het schepsel, dat ook dien wil, waarmede God Zichzelven wil en mint, wil, is in dat willen van den wil Gods eeuwiglijk zalig. God doet hem deelen in Zijn gunst en zegent hem en in die gunste Gods is hij zalig. God openbaart dus in hem, en doet hem smaken en erkennen, dat God alleen goed is. En het schepsel, dat dien wil van God niet wil, dat in de leugen leeft is in dat niet-willen van Gods wil eeuwiglijk rampzalig. Want de goddeloozen, zegt mijn God, hebben geen vrede. God handhaaft dus ook Zijn wil des bevels eeuwiglijk in hen. Nooit en nimmer zijn ze zalig. Ze zijn in tijd en eeuwigheid rampzalig. Want de toorn Gods blijft op hen. En in dat rampzalig zijn der goddeloozen wordt door God geopenbaard, dat Hij alleen goed is, dat wie God verlaat smart op smart heeft te vreezen. Ook de hel is er in den diepsten grond der zaak alleen om God. Zij moet eeuwiglijk erkennen, dat God goed is. En ze zal dit ook eeuwiglijk doen. Want alle leugenmond zal voor eeuwiglijk worden gestopt. Zoo is God één in Zijn willen van Zichzelven. En zoo handhaaft God ook in tijd en eeuwigheid Zijn éenen wil. Daarom is de gunste Gods dan ook alleen over degenen, die Hem vreezen.

Van gemeene gratie kan geen sprake zijn.

Zoo moet Heyns de dingen inzien. Zoo moeten de Gereformeerde Kerken de dingen weer gaan belijden. We moeten alle dingen weer *theologisch* gaan beschouwen. Indien we dat niet willen, is er voor de Gereformeerde waarheid onder ons geen plaats, geen toekomst. Dit had Heyns ons moeten onderwijzen op school. Dan hadden we, toen we de school verlieten, een vaste lijn gehad. Nu hadden we niets. Inplaats van *theologie* te onderwijzen heeft Heyns ons eigenlijk ingepompt, dat God twee is. Die twee-willen leer vormt het hart van heel zijne beschouwing. Overal vindt men haar terug in zijn Gereformeerde Geloofsleer. En overal maakt juist die twee-willen leer het onmogelijk om een gezonde *theologische* beschouwing te ontwikkelen. Ik wijt het voor een niet gering deel aan Heyns, dat het in de Christelijke Gereformeerde Kerken er zoo droevig bij staat met de Gereformeerde waarheid.

En wat bewijs heeft Heyns nu in de Schrift voor die leer van de twee willen in God? Het is misschien om praktische redenen het best, dat we dit eerst onder de oogen zien. Wij zullen onzerzijds aantoonen, dat God Zichzelf wel degelijk in de Schrift openbaart, als een God, die de zaligheid der verworpenen *niet* wil. En voor ons zou dit natuurlijk hetzelfde beteekenen, als te zeggen, dat er in God geen wil is, die hun zaligheid wel wil. Wij zouden zeggen, dat dit toch voor den eenvoudigste hetzelfde moet beteekenen. God wil niet de zaligheid der verworpenen en: er is in God geen wil, die de zaligheid der verworpenen wil; deze twee

zijn precies van dezelfde beteekenis. Maar bij Heyns is dat toch niet zoo. Hij beweert, dat het laatste een *conclusie* is uit het eerste, en dan nog wel een ongeoorloofde conclusie. Als de Schrift zegt, dat God de zaligheid der verworpenen niet wil, dan mogen wij daaruit nog niet de conclusie trekken, dat Hij de zaligheid der verworpenen ook niet wil. Om het eenvoudiger te zeggen: dat God de zaligheid der verworpenen niet wil beteekent niet, dat Hij de zaligheid der verworpenen niet wil. De lezer zegt natuurlijk, dat dit onzin is. En dat is het ook. Maar Heyns antwoordt, dat wie zoo redeneert, wie dit onzin noemt, op zijn rede vertrouwt en die rede is immers aangetast. Heyns beweert, dat de Schrift ook leert, dat God de zaligheid der verworpenen wel wil, ofschoon zij leert, dat Hij haar niet wil. En waar de Schrift spreekt, daar moet de rede zwijgen. Dit laatste stemmen wij natuurlijk toe. En daarom is het misschien het best, om eerst eens te vragen, welk bewijs Heyns nu aanvoert voor zijn twee-willen leer.

En dan is het merkwaardig, dat Heyns voor dit grondstuk van zijne beschouwing eigenlijk maar twee teksten heeft, namelijk I Tim. 2:4 en II Pet. 3:9. Om alle misverstand te voorkomen, moet de lezer wel voor de aandacht houden, dat we nu alleen spreken over de twee-willen leer van Heyns, over de bewering van Heyns, dat de Schrift ook leert, dat God de zaligheid der verworpenen wel wil. Het gaat nu niet over het algemeen aanbod van genade. De teksten, die Heyns voor dit stuk van zijn beschouwing aanvoert hopen we later en afzonderlijk in bespreking te nemen. Ik zeg

hier dus niet, dat Heyns in zijn schrijven niet op meer teksten wijst. Dat doet hij wel. En die hopen we ook te behandelen. Maar voor de bewering, dat er in God een *wil* is om alle menschen zalig te maken heeft Heyns twee teksten en *slechts* twee. Geen der andere teksten spreekt van een willen in God, nog veel minder van een willen om ook de verworpenen zalig te maken. Die kunnen we dus voorloopig laten rusten, om ze in hun eigen verband te bespreken. We bespreken thans dus eerst I Tim. 2:4 en II Pet. 3:9.

In I Tim. 2:4 lezen we de bekende woorden: "Welke wil, dat alle menschen zalig worden en tot kennis der waarheid komen."

Geven we eerst het woord aan Heyns over dezen tekst:

"En dan hebben we nog twee plaatsen waarin Gods Woord rechtstreeks met de eigen woorden verklaart, dat God wil dat alle menschen zalig worden. De eerste is:

"I Tim. 2:4: 'Welke wil dat alle menschen zalig worden en tot kennis der waarheid komen.'

"In dezen tekst kan 'alle menschen' ook vertaald worden door 'allerlei menschen,' en het ligt voor de hand dat, als men meent dat het feit der Predestinatie geen willen Gods dat alle menschen zalig worden toelaten kan, men er op staan zal dat hier niet 'alle menschen' maar 'allerlei menschen' gelezen moet worden. De kantteekening van de Staten Vertaling zegt hier: 'Dit woord *alle* wordt *hier ook* (cursiveering van mij)

gebruikt voor allerlei, gelijk blijkt uit het voorgaande tweede vers.' Daargelaten wat de kantteekening verder op een wijze die niet Dordtsch noch Calvinistisch is, uit het woord *wil* concludeert, want geen van die beiden wilde weten van zulk beoordeelen van Gods geopenbaarden naar Zijn verborgen wil — dat daargelaten dan, doen het 'hier ook' alsmede het feit dat in den tekst zelf gelijk in andere overzettingen het Grieksche woord niet door allerlei maar door allen is vertaald, denken dat de vertalers 'allen' hebben gebruikt als tevens 'allerlei' insluitende. Daar is niets tegen. Maar er zou wel degelijk wat tegen zijn als zij 'allerlei' hadden gebruikt om 'allen' uit te sluiten. Daar zou tegen zijn dat zulk een vertaling de uitspraak van den Apostel maakte tot iets dat niet behoefde gezegd te worden, een overbodige verklaring. God wil dat allerlei menschen zalig worden, zou een uitspraak zijn waaraan niemand behoefte zal hebben en waarin voor het persoonlijk geloof geen steun ligt. Ook zou die uitspraak geen grond kunnen zijn voor de vermaning om te bidden, geloovig te bidden, voor koningen en allen die in hoogheid zijn. De vraag is, of men dat doen kan zoolang zij ongeloovige Joden of heidenen zijn; of er bij God tot zulke koningen en in hoogheid zijnden een gunstige gezindheid kan zijn, op grond waarvan men vertrouwen mag voor zijn gebed gehoor te vinden? Op die vraag ligt er in een willen Gods dat *allerlei* menschen zalig worden in betrekking tot de bepaalde koningen en in hoogheid zijnden waarvoor men bidt, geen antwoord, tot geloovig gebed voor hen ligt daarin geen

grond, maar wel ligt er een bevestigend antwoord op die vraag en een geloofsgrond voor zulk gebed in de uitspraak: God wil dat *alle* menschen zalig worden.

“Calvijn verklaart positiever dan de kantteekening dat hier ‘allerlei’ is bedoeld, maar geeft daarvoor geen anderen grond aan dan die van vers 8, en van een gebruik van ‘allerlei’ om daarmee ‘allen’ als in strijd met den verborgen wil Gods kwijt te raken en aan den kant te zetten, is bij hem geen sprake. Dat hij tegen de woorden: God wil dat alle menschen zalig worden, geen bezwaar heeft, toont hij als hij in zijn verklaring zegt: ‘het is zeker dat allen, dien het Evangelie aangeboden wordt, tot de hope der eeuwigen levens genood worden.’ En verder wijst hij er op, dat wij den geopenbaarden wil niet beoordeelen mogen naar den verborgen wil, en dat een geopenbaarde wil Gods dat alle menschen zalig worden, niet wegneemt een bij zichzelf verordenen Gods wat aan ieder geschieden zal.”

Tot zoover Heyns over dezen tekst.

Beoordeelen we thans eerst zijn exegese. Hij wil “alle menschen” verklaren als ieder mensch, hoofd voor hoofd en ziel voor ziel. Leuk mag het genoemd worden, als Heyns er op wijst, dat, wat hem betreft, *alle menschen*, in den zin van ieder hoofd voor hoofd wel *allerlei menschen* mag insluiten, en dat de kantteekenaars dit wel zullen bedoeld hebben, als ze schrijven, dat dit woord hier ook gebruikt wordt voor allerlei. Nu, dat zal wel zoo zijn. *Alle menschen*, niemand uitgesloten, zal wel *allerlei* menschen insluiten. Daar is

geen kwestie van. Maar zouden de kantteekenaren werkelijk zoo naief geweest zijn, om ons te willen leeren, dat *alle menschen allerlei menschen* inhoudt? Op zichzelf beoordeeld is dit reeds zeer onwaarschijnlijk. Ik moet bekennen, dat, toen ik de redeneering van Heyns las over de kantteekeningen, ik suspicie in mijn hart voelde opkomen, dat de professor een beetje aan het knoeien was met de kantteekeningen. Dit leidde mij er toe om die kantteekening op vs. 4 toch eens even na te zien. En ik moet, tot mijn spijt voor Heyns, zeggen dat mijn suspicie er door bevestigd werd. De kantteekeningen verklaren *alle menschen* juist heel niet zooals Heyns het wil voorstellen: *allen, ieder hoofd voor hoofd, allerlei insluitende*, maar sluiten zelfs de gedachte aan zulk een verklaring volstrekt uit. Dit heeft Heyns ook wel kunnen zien. Hij doet de kantteekenaren geen recht. Hij laat ze iets zeggen, wat ze in het geheel niet zeggen. Nu is dit misschien wel te verstaan, want heel de kantteekening veroordeelt Heyns, niet alleen in zijn verklaring van dezen tekst, maar ook van heel zijn standpunt. Maar daarom is het nog niet te rechtvaardigen. Heyns moet in zijn redeneering eerlijk blijven. Laat mij hem dien raad geven. Niet alleen is dit eisch om der waarheid wil, maar Heyns moet toch ook bedenken, dat zijn naaste komt om hem te onderzoeken en dat heel zijn argumentatie zwak begint te lijken, als men niet zuiver de gedachte van anderen weergeeft.

Ook moet Heyns ons niet zeggen, dat de redeneering van de kantteekening niet Dordtsch of Calvinis-

tisch is. Eilieve, professor, denkt u dan, dat lezers, die nog een beetje nadenken en een beetje weten, bij het lezen van zulk een oordeel van u zich de oogen niet even uitwrijven, nog eens weer lezen, en dan naar hun Statenbijbel gaan, om op het titelblad te lezen:

BIJBEL,
dat is
DE GANSCHHE HEILIGE SCHRIFT,
bevattende al de canonieke boeken des
OUDEN EN NIEUWEN TESTAMENTS,
door last van de hoogmogende heeren
STATEN GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,
en
VOLGENS HET BESLUIT VAN DE SYNODE-NATIONAAL
GEHOUDEN TE DORDRECHT,
in de jaren 1618 en 1619?

Maar het is te verstaan. Heyns is Dordtsch of de kantteekening op I Tim. 2:4 is Dordtsch. Ze zijn beide niet Dordtsch. Dat is wel een uitgemaakte zaak. Maar ge kunt ook even goed zeggen: De Synode van Dordrecht is Dordtsch, of Heyns is het; ze zijn het beide niet. Welnu, zegt Heyns, ik ben Dordtsch, de kantteekeningen niet.

De lezer is zeker nieuwsgierig geworden om zelf de bewuste kantteekening dan eens te zien? Hier volgt ze in haar geheel:

“Dit woord *alle* wordt hier ook genomen (niet *gebruikt*, zooals Heyns aanhaalt. De beteekenis is: wij

verklaren (nemen) hier, zoowel als op andere plaatsen) voor *allerlei*, gelijk blijkt uit het voorgaande 2 vs, waarvan dit vers een reden geeft; alsook uit het woord *wil*, want zoo God wil, dat alle menschen zalig worden, zoo zullen ook allen zalig worden, dewijl God doet, al wat Hij wil, Ps. 115:3; Rom. 9:19; Ef. 1:11. En hetzelfde wordt ook bewezen uit hetgeen de apostel daarbij voegt, dat God wil, dat *zij allen tot de kennis der waarheid komen*, alzoo de Schrift getuigt, dat dit is een voorrecht van Gods volk. Zie Ps. 147:19, 20; Matt. 11:25; Joh. 6:45; Ef. 2:12, enz. Dat iemand zou willen zeggen, dat God zulks wil, indien de menschen het ook willen, dat is de zaligheid ten deele aan Gods wil, ten deele aan des menschen wil hangen, hetwelk strijdt met hetgeen de apostel leert, Rom. 9:16 en 23; 10:20; en 11:35 en 36, en doorgaans elders.”

Waarlijk, het is te verstaan, dat Heyns teleurgesteld was, toen hij deze kanttekening las. Maar de lezer zal wel toestemmen, dat er geen mogelijkheid op is, om uit deze kanttekening te zuigen de verklaring, dat het woord eigenlijk beteekent: alle menschen hoofd voor hoofd, allerlei insluitende. Ze sluit juist elke gedachte aan *alle menschen zonder uitzondering* ten eenenmale buiten.

Of overigens de Dordtsche Statenbijbel Dordtsch is, dan wel Heyns, dat laten we gaarne aan het oordeel van de lezers over.

Maar let er overigens op, dat Heyns de wijze van redeneering, die hij in de kanttekening vindt bij dit

vers, en die eenvoudig daarin bestaat, dat ze Schrift met Schrift vergelijkt, als rationalistisch veroordeelt. Dat moest hij wel, want die kanteekeningen redeneeren precies als wij doen. Dat moest hij wel, want deze ééne kanteekening bewijst overvloediglijk, dat onze Gereformeerde vaders van de twee-willen leer van Heyns niets moesten hebben. Heel de artikelenreeks van Heyns ligt hier eigenlijk met één slag tegen den grond, wat betreft de vraag of Heyns ook staat op de historische lijn van het Gereformeerde denken. Hij is er juist zoover vandaan als de noordpool van de zuidpool is verwijderd.

Onzerzijds onderschrijven we de verklaring van de kanteekenaars hier volkomen. Niet alsof dit de zaak zou beslissen, want ook zij kunnen dwalen in hun verklaren. Maar wel bewijst dit, dat wij, en niet Heyns, op dit stuk Dordtsch zijn.

Letten we vervolgens op de wijze, waarop Heyns exegetiseert, om te bewijzen, dat *alle menschen* moet worden opgevat in den zin van *ieder hoofd voor hoofd*. Hij heeft twee argumenten: 1. Indien de bedoeling van den tekst zou zijn *allerlei menschen*, dan zou de Apostel iets zeggen, dat niet behoeft gezegd te worden, dat overbodig is. 2. Dan zou de tekst geen grond zijn om te bidden voor koningen en allen, die in hoogheid zijn.

Ik vestig allereerst weer de aandacht op de rationalistische methode van Heyns. Hij, de man, die zijn tegenstanders maar steeds beschuldigt van rationalisme, redeneert er maar op los, heeft zelfs den moed om te zeggen, dat de apostel iets geheel overbodigs zou

zeggen, indien hij niet bedoelt, wat Heyns denkt, dat hij bedoelt. En wat is er van deze argumenten aan. Niets, letterlijk niets.

Stel u slechts voor, dat er in de gemeente een verkeerde voorstelling heerschte over de zaak, waarover de apostel schrijft in het verband; dat er, in verband met die verkeerde voorstelling ook een verkeerde praktijk heerschte, de praktijk, namelijk, dat men alleen voor zichzelf, voor eigen gemeente, voor eigen leden bad, niet verstaande, dat God "alle menschen" wil zalig maken; kan Heyns zich dan heelemaal niet voorstellen, dat Paulus aan de gemeente zou schrijven: ik wil, dat ge niet alleen voor uzelfen bidt, maar voor "alle menschen," natuurlijk in den organischen zin genomen, zooals de Schrift dat gewoonlijk verstaan wil hebben? En, zoo verstaan, vooral ook in aanmerking nemende, dat de gemeente waarschijnlijk de grooten der aarde, koningen en allen, die in hoogheid zijn, uit haar gebed uitzonderde, zou het dan zoo geheel overbodig wezen, dat de apostel "alle menschen" juist in dien organischen zin bedoelde, en in het geheel er niet aan dacht, dat de gemeente moest bidden voor ieder mensch, noch ook, dat de gemeente moest verstaan, dat God alle menschen, ieder hoofd voor hoofd wil zalig maken, maar "alle menschen" ook hier bezigt in den zin van allerlei?

En wat het tweede argument aangaat, dat er namelijk, zoo we het woord in dezen zin nemen, in het geheel geen grond overblijft voor het gebed, waartoe de apostel in het eerste en tweede vers vermaant, de pro-

fessor zal toch zelf wel inzien, dat dit argument in het geheel geen steek houdt. Eigenlijk is dit juist waar van des professors beschouwing van den tekst. Het gebed der gemeente zou dan moeten rusten op de verzekering, dat God ieder mensch wil zalig maken. Indien dit waar is, dan kan en mag de gemeente ook bidden om de zaligheid van ieder mensch. Het gebed mag zich zeker even ver uitstrekken als de belofte, waarop zich dat gebed grondt. Maar de gemeente weet van te voren, dat dit gebed niet zal verhoord worden en dat God niet alle menschen, hoofd voor hoofd, zal zalig maken. En waarom zal God dit niet doen? Omdat Hij het niet wil. Het gebed der gemeente berustte op een valschen grond. Zelfs professor Heyns zou niet durven bidden, dat God ieder mensch wil zalig maken. En waarom niet? Omdat professor Heyns wel weet, dat God het niet wil. Maar versta nu den tekst in zijn verband als sprekende van allerlei menschen, uit alle volken en geslachten en rangen en standen. En de zaak is volkomen duidelijk. De apostel zegt dan: Ik wil, dat gij voor allerlei menschen bidt, want ge moet wel verstaan, dat God allerlei menschen wil zalig maken. Dan wordt juist het laatste een vasten grond voor het gebed, waartoe hij vermaant, maar dan ook alleen.

Er blijft dus van de argumenten van Heyns niets over.

Maar ook dit is niet genoeg. We moeten een uitlegging van den tekst hebben. En de argumenten van Heyns zijn geen uitlegging, maar een rationalistische redeneering over den tekst. En ook de ontzenuwing

van deze argumenten brengt ons geen stap verder tot de juiste verklaring van den tekst zelven.

En dan is het voor ieder duidelijk, dat het in de verklaring, wat het hart van de zaak betreft, gaat om de eigenlijke beteekenis van het woordje *allen*, of van den term *alle menschen*.

Nemen we den term buiten alle verband om, dan beteekent hij niets anders dan de som van alle individuen van het menschelijk geslacht. Zulks is de onbepaalde beteekenis der woorden. Deze beteekenis wil Heyns.

De vraag is echter: gebruikt de Schrift dezen term hier en elders in deze onbepaalde beteekenis? En dan is het antwoord zeer beslist: *neen, tenzij het verband zeer duidelijk aanduidt, dat dit en niets anders de beteekenis moet wezen. Allen*, of ook *alle menschen* beteekent in de Heilige Schrift *bijna nooit* de som van alle menschenlijke individuen!

Laat mij een paar voorbeelden aanhalen.

II Cor. V:15: Als die dit oordeelen dat indien een voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn. En Hij is voor allen gestorven, opdat degenen, die leven niet meer zichzelf zouden leven, maar dien, Die voor hen gestorven en opgewekt is. Hier zijn de *allen* niet alle menschen zonder onderscheid, maar degenen, die ook in Christus gestorven zijn, dat is dus de gemeente.

Rom. 8:32: Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven. Hier is *allen* bepaald door *ons*.

Rom. 5:18: Zoo dan gelijk door ééne misdaad de

schuld gekomen is over alle menschen tot verdoemenis; alzoo ook door ééne rechtvaardigheid komt de genade over alle menschen tot rechtvaardigmaking des levens. De tekst leert zelf heel duidelijk, dat dit laatste *alle menschen* alleen ziet op degenen, die in Christus zijn, want de rechtvaardigheid wordt hunner, evenals en zoo zeker als de schuld tot verdoemenis komt over heel het geslacht.

Joh. 12:32: En Ik, wanneer Ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal hen allen tot Mij trekken. Dit trekken van den Heiland is zeker krachtdadiglijk. *Allen* is hier dus beperkt tot degenen, die de Heiland zal trekken.

Rom. 1:5: Door Welken wij hebben ontvangen genade en het apostelschap tot gehoorzaamheid des geloofs onder al de Heidenen voor Zijnen Naam. Het is wel duidelijk, dat *al* de heidenen hier in den organischen zin moet worden genomen. Paulus kon niet bedoelen, dat hij het apostelschap had ontvangen om alle heidenen, hoofd voor hoofd en ziel voor ziel, die toen leefden of nog zouden leven, tot gehoorzaamheid des geloofs te brengen.

Rom. 1:7: Allen, die te Rome zijt, geliefden Gods en geroepene heiligen. Ook hier bedoelt *allen* niet alle inwoners van Rome.

Ef. 3:8, 9: Mij, den allerminste van al de heiligen is deze genade gegeven, om onder de Heidenen door het Evangelie te verkondigen den onnaspeurlijken rijkdom van Christus, om allen te verlichten Ook hier kan het niet de bedoeling van den apostel zijn, dat hij geroepen was om ieder heiden te verlichten.

II Tim. 1:15: Gij weet, dat allen, die in Azië zijn, zich van mij afgewend hebben. Hoe beperkt dit *allen* is, verstaat ieder.

Tit. 2:11: De zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle menschen. Als dit zou worden opgevat in den zin van *ieder hoofd voor hoofd*, dan ware het werk van de prediking des Evangelies toen klaar geweest en had ieder het gehoord. Maar het verband wijst zeer duidelijk aan, dat de apostel bedoelt *allerlei menschen uit alle rangen en standen*.

Genoeg hierover. Het staat dus vast, dat de verklaring, die Heyns wil geven aan *alle menschen* in I Tim. 2:4 *bijna nimmer* de beteekenis is van den term in de Schrift.

En in I Tim. 2:4 is deze verklaring *onmogelijk!*

Heyns durft haar zelf niet aan! Hij beperkt den term *alle menschen* ook! Want naar de verklaring van Heyns zou de term *moeten* beteekenen: *ieder mensch op de wereld*. De gemeente moet voor ieder mensch bidden. Want God wil, dat ieder zalig wordt. Dat is dan de beteekenis van de tekst. Nu kan dat niet, om de eenvoudige reden, dat aan ieder mensch op de wereld het Evangelie niet verkondigd werd en niet verkondigd kon worden. Verreweg het grootste gedeelte der destijds levende menschen stierf weg, zonder ooit van Paulus of van het Evangelie gehoord te hebben. Heyns zal dus zelf zijn verklaring willen beperken, door de bijvoeging: die het Evangelie hooren. Doch waar zou Heyns grond vinden in den tekst voor zulk eene beperking? Nergens. Hij haalt dien uit zijn eigen rede.

Nog meer. Heyns durft zijn verklaring ook niet handhaven, zelfs niet zooals hij den term *allen* zou willen beperken, zoodra hij toekomt aan vs. 6: Die Zichzelven gegeven heeft tot een rantsoen *voor allen*. Zou Heyns dit toch willen, dan leert hij openlijk de algemeene verzoening. Toch eischt strenge exegese, dat, indien Heyns zijne verklaring wil vasthouden van vs. 4, hij dezelfde beteekenis *moet* hechten aan *allen* in vs. 6.

Heyns zal nu zelf wel zien, dat zijne verklaring onhoudbaar is. Ik houd mij overtuigd, dat hij dit ook zelf zal bekennen. Hij zal nooit meer een lans breken voor zijne eigen verklaring van dezen tekst.

Er blijft dus maar ééne mogelijkheid over, dat we *alle menschen* inhoud geven uit het verband. En dat verband is in de verzen 1 en 2 van hetzelfde hoofdstuk. Paulus wil, dat gebeden en smeekingen zullen gedaan worden voor alle menschen, dat is, voor allerlei menschen, met name ook voor koningen en allen, die in hoogheid zijn (let er op, dat er niet staat: *voor den koning*, maar: *voor koningen*, in het meervoud, voor die klasse menschen, die koning zijn, of die in hoogheid zijn; het gaat hier dus juist niet om land en volk en eigen vlag of koning). En dan geeft hij daarvoor den grond aan in vs. 4: Want God wil, dat alle, allerlei menschen, menschen uit allen rang en stand, dus ook koningen en die in hoogheid zijn, zullen zalig worden. Zoo loopt alles goed los en is de Schrift in haar verband verklaard.

Heyns heeft in zijn verklaring van *alle menschen* heel de Schrift tegen zich, het verband tegen zich, den

tekst tegen zich, de kanteekening tegen zich, Calvijn tegen zich, Kuyper tegen zich, en ieder, die Gereformeerd wil denken tegen zich.

En wat blijft er nu over van de schampere en minachtende opmerking, waarmede Heyns zijn tegenstanders karakteriseert: "het ligt voor de hand, dat als men meent, dat het feit der predestinatie geen willen Gods, dat alle menschen zalig worden, toelaten kan, men er op staan zal, dat hier niet 'alle menschen,' maar 'allerlei menschen' moet gelezen worden"?

En dit van Heyns, die niet eens een poging doet, om uit de Schrift te redeneeren, die met een paar armzalige argumentjes meent een tekst te kunnen verklaren en die, als hem dat zoo uitkomt, de zuivere, Schriftuurlijke redeneering van de kanteekenaars eenvoudig met een gebaar opzij schuift als noch Dordtsch, noch Calvinistisch!

Als dus de twee-willen leer van Heyns moet rusten op I Tim. 2:4, dan staat zijn zaak hopeloos.

En hoe staat het dan met II Pet. 3:9?

Prof. Heyns heeft over dezen tekst het volgende:

"2 Pet. 3:9: 'De Heere vertraagt de belofte niet (gelijk sommigen dat traagheid achten), maar is lankmoedig over ons, niet willende dat eenigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen.'

"In dezen tekst worden woorden gebruikt die voor geen tweëerlei vertaling of uitlegging vatbaar zijn: 'niet willende dat *eenigen* verloren gaan, maar dat *ze allen* tot bekeering komen.' Calvijn zegt tot verklaring

van dezen tekst het volgende: 'Dit is een wonderbare liefde tot het menschelijke geslacht, dat Hij ze allen wil zalig hebben, en gereed is ter zaligheid op te nemen, die moedwillig verloren gaan. Doch deze orde is wel op te merken, dat God bereid is allen tot boetvaardigheid te ontvangen, opdat niemand verloren ga: want met deze woorden wordt aangewezen het middel om zaligheid te verkrijgen. Hierom, wie van ons naar de zaligheid staat, dat hij leere dezen weg in te gaan. Maar hier kon men vragen: zoo God niet wil dat iemand verloren ga, waarom gaan er zoo velen verloren? Ik antwoord, dat hier niet gesproken wordt van den verborgen raad Gods, waarbij de verworpenen tot hun verderf geordineerd zijn, maar alleen van den wil, die ons in het Evangelie geopenbaard wordt. Want daar biedt God de hand een iegelijk zonder onderscheid. Doch Hij grijpt alleen die aan, en leidt ze tot zich, welke Hij vóór de schepping der wereld verkoren heeft.'

De lezer zal aanstonds opmerken, dat Heyns ook hier geen enkele poging doet om den tekst te verklaren. Hij komt eenvoudig met een enkele sterke *bewering*, dat de woorden in den tekst voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar zijn, zonder dat hij ook maar een enkelen grond aanwijst voor zulk een bewering; en dan laat hij een verklaring van Calvijn volgen. Dat is wel een beetje arm.

Wat de verklaring van Calvijn betreft, het is waar, dat Heyns in dit geval bij hem steun vindt. Ik ben het

met deze verklaring van Calvijn niet eens. Doch laat mij hier aanstonds aan toevoegen :

1. Dat prof. Heyns geen steun moet zoeken bij Calvijn voor de twee-willen leer. Deze werpt hij verre van zich. Let slechts op hetgeen hij schrijft in *Calvin's Calvinism*: "Want wat de onderscheiding betreft, die zoo algemeen gemaakt wordt in de scholen aangaande tweëerlei wil in God, zulk eene onderscheiding stemmen wij geenszins toe," p. 118. (Vertaling van mij, H. H.)

2. Dat Calvijn later de verklaring van II Pet. 3:9, die door Heyns wordt aangehaald, zelf niet handhaafde. In *Calvin's Calvinism*, p. 276, lezen we de volgende verklaring van hem :

"Er is misschien in sommige woorden van Petrus een sterkere kleur, zoodat zij uw doel beter zouden kunnen dienen, waar hij zegt, dat God 'niet wil, dat eenigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen' (2 Pet. 3:9). En indien er iets is in het eerste gedeelte van dezen tekst, dat moeilijk te verstaan schijnt op het eerste gezicht, dit wordt toch volkomen duidelijk door hetgeen volgt. Want, in zoover als God 'wil, dat allen tot bekeering komen, in zoover wil Hij dat niet een verloren ga; maar, zullen ze alzoo door God ontvangen worden, dan moeten ze komen.' Maar de Schrift leert overal, dat, zullen ze komen, dan moet God hen vóórkomen," etc.

De kantteekeningen haalt Heyns bij dezen tekst maar niet aan. En dit behoeft ook niet te verwonderen. Want ze luiden als volgt :

“Namelijk uit ons, die krachtig geroepen zijn en nog zullen worden. Want alzoo God al wat Hij wil doen kan en ook doet, zoo kan dit niet verstaan worden van alle en een ieder mensch, dewijl de Schrift en de ervaring zelve getuigen, dat alle menschen niet zalig worden, maar velen verloren gaan.” Dit als verklaring bij “eenigen verloren gaan.”

En bij “allen”: “Namelijk uitverkorenen van welke hij hier spreekt.”

De kanteekeningen geven dan toch een verklaring, waarvoor de woorden van den tekst, volgens Heyns, niet vatbaar zijn.

Doch we willen van dezen tekst ook een verklaring geven.

En dan houden we vol, in weerwil van de sterke bewering van Heyns, dat zijne verklaring of liever opvatting van den tekst de eenig mogelijke is, dat deze niet alleen zeer onwaarschijnlijk is, maar ook geheel en al onmogelijk. De tekst *kan niet* beteekenen, dat God niet wil, dat eenig menschenkind verloren, maar dat alle menschenkinderen behouden worden en tot bekeering komen.

Het gaat hier weer om de beteekenis van het woord *allen*.

Dat de verklaring van Heyns zeer onwaarschijnlijk is, volgt uit hetgeen we reeds eerder aantoonde, dat namelijk het woordje *allen* of de term *alle menschen* in de Heilige Schrift schier nooit alle menschenkinderen beteekent. Dat maakt het reeds onwaarschijnlijk, dat dit woord hier wel deze beteekenis zou hebben. Deze

onwaarschijnlijkheid wordt nog vergroot door den tekst zelven. Want we lezen: God is lankmoedig over *ons*, niet willende dat eenigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen. En waar *ons* hier wijst op de gemeente, is het op zijn zachtst gesproken toch zeer waarschijnlijk, dat *allen* op *ons* terugwijst, zoodat we moeten lezen: niet willende, dat eenigen verloren gaan van ons, van de gemeente, maar dat *allen*, dat wil zeggen, de gemeente, tot bekeering komen.

Maar deze waarschijnlijkheid wordt tot absolute zekerheid, als we bedenken, dat de verklaring, die Heyns voor de eenig mogelijke acht, juist volkomen onmogelijk is.

Onmogelijk reeds, omdat God zelfs niet het Evangelie laat verkondigen aan alle menschenkinderen. Hij bracht het Evangelie niet tot alle menschenkinderen vóór Petrus dit schreef (en deze behooren toch zeker ook tot alle menschenkinderen); noch tot alle menschenkinderen, die leefden ten tijde van Petrus; noch ook tot alle menschenkinderen, die leefden na hem, die nu leven of die nog leven zullen. Het ligt aan de oppervlakte, dat de beteekenis van den tekst niet *kan* zijn alle menschenkinderen hoofd voor hoofd en ziel voor ziel. Daarom zal ook hier Heyns zijn eigen verklaring moeten beperken. Doch hij zal dit willekeurig moeten doen. Hij zal er aan toevoegen zooiets als: die onder het Evangelie leven. Maar hiertoe heeft Heyns geen recht. Zulk eene onderscheiding toch haalt hij niet uit de Schrift maar uit zijn vooropgezette beschouwing en is dus puur rationalistisch.

Maar ook onmogelijk, omdat de tekst de verklaring van Heyns verbiedt.

Let er toch op, dat in het laatste gedeelte van den tekst een motief wordt aangegeven voor Gods lankmoedigheid.

De gemeente leefde en wandelde in de hope der heerlijkheid. Ze waren vreemdelingen en bijwoners in het midden der wereld, want ze waren wedergeboren tot een levende hope door de opstanding van Jezus Christus uit de dooden. Ze wandelden in heiligmaking des levens.

Als vreemdelingen wandelende hadden ze echter veel vervolging en smaadheid te verduren van de zijde der wereld. In het vuur der beproeving werden ze gelouterd.

Temidden van dat lijden om Christus' wil zagen ze echter uit naar de eindelijke verlossing, die naar ze meenden spoedig komen zou, spoediger dan ze in de werkelijkheid kwam, als Christus zou wederkomen in heerlijkheid op de wolken des hemels. Doch die eindelijke verlossing bleef uit. De Heere liet hen in het lijden temidden der wereld.

Daarbij kwam nog, dat spotters hen begonnen te belagen. "Waar is God, Dien gij verwacht?" moesten ook zij hooren. Alle dingen blijven zooals ze van den beginne geweest zijn; waar is de verwachting Zijner toekomst?

In dien toestand nu begonnen sommigen het traagheid te achten, dat de Heiland nog niet kwam om hen te verlossen. Hoe kon God het langer gedoogen?

Welnu, de apostel zegt in het woord van den tekst, dien we behandelen, dat ze zoo het toeven des Heeren niet mogen verklaren. De Heere vertraagt de belofte niet, gelijk sommigen het traagheid achten. Niet traagheid, maar lankmoedigheid is het motief. Hij is lankmoedig over Zijn volk, over *ons*.

En wat is nu lankmoedigheid? Ze is die houding der liefde Gods over Zijn volk, volgens welke Hij met een goddelijke begeerte verlangt om hen uit het lijden der wereld te verlossen en deelgenooten te maken van de eeuwige heerlijkheid, maar die verlossing en verheerlijking niet realiseert totdat Zijne Kerk volmaakt zal zijn, de tijd voor hare verheerlijking rijp zal wezen. Gelijk een landman lankmoedig is over de vrucht des velds, den vroegen en spaden regen verwachtende, schoon hij de vrucht gaarne wil binnenhalen, zoo is God lankmoedig over Zijn volk, stelt Hij hen nog bloot aan het lijden dezes tegenwoordigen tijds, totdat de Kerk volmaakt zal zijn. Gelijk een geneesheer een operatie zou verrichten zonder verdoovingsmiddel op zijn eigen kind, en door zou gaan met de operatie in weerwil van de lijdenskreten van het kind en zijn smee-kingen om het toch niet langer te pijnigen, opdat het kind genezen worde, zoo is God lankmoedig over Zijn volk, en ofschoon het dag en nacht tot Hem zucht, en ofschoon Hij hen haastelijk recht zal doen, toch laat Hij hen lijden tot het einde toe.

En wat is het einde? Wanneer kan die eindelijke verheerlijking, de volkomene verlossing der Kerk plaats hebben? *Als allen tot bekeering zijn gekomen.*

Want God wil niet, dat eenigen verloren gaan. De Kerk is naar Zijn raadsplan één schoon geheel, waarin ieder der uitverkorenen zijn eigen plaats inneemt en dienen moet tot uitstraling van de schoonheid van het geheel, van de volheid van Christus, van de heerlijkheid Gods. Indien er ook maar één gemist werd, zou het geheel geschonden zijn. Daarom wil God niet, dat eenigen verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen. Daarom is Hij lankmoedig over Zijne Kerk, over ons.

Maar daarom zal Christus dan ook niet komen, totdat allen tot bekeering zullen zijn gekomen, totdat de laatste der uitverkorenen zal zijn ingegaan. Want dit is duidelijk de beteekenis van den tekst, dat Christus niet eerder komen zal. Het is duidelijk de bedoeling, dat Gods lankmoedigheid daarop wacht, dat allen tot bekeering zullen zijn gekomen.

Verklaar nu dit *allen* in den zin van alle menschenkinderen, hoofd voor hoofd en ziel voor ziel, en wat is het gevolg? Dit, dat Christus nimmer zal komen, om de eenvoudige reden, dat allen nooit tot bekeering komen. Daarom is de verklaring, die Heyns voor de eenig mogelijke acht, juist de eenig onmogelijke.

Maar lees den tekst, zooals hij klaarblijkelijk behoort gelezen te worden en alles is duidelijk. Want dan leest ge: De Heere vertraagt de belofte niet, gelijk sommigen dat traagheid achten, maar Hij is lankmoedig over ons, Zijn volk, niet willende dat eenigen onzer, van Zijn volk verloren gaan, maar dat ze allen tot bekeering komen; en dan zal de belofte in vervulling gaan.

Ik vertrouw, dat Heyns zal toestemmen, dat wij hem den stok, waarmede hij zoo vinnig ons bedoelde te slaan, de beschuldiging, namelijk, dat wij op rationalistische wijze met de Schrift omspringen, uit de handen hebben genomen en dat hij met zijn eigen stok eenige welverdiende tikjes heeft gehad. En tevens hoop ik, dat hij zal inzien, dat er voor zijn twee-willen leer metterdaad geen grond is in de Heilige Schrift. Onze God is een eenig Heere!